

Пише: Дмитриј Скворцов
уторак, 23 децембар 2025 03:30

Током целе 2025. године Србија је била изложена снажном притиску Запада због руског удела у нафтној компанији НИС – што истовремено погађа руске енергетске интересе и угрожава енергетско снабдевање Србије. На крају је, чини се, пронађено решење које би могло да задовољи и Москву и Београд, пише Дмитриј Скворцов у великој анализи за руски портал Вид ([Взгляд](#)).

О чему је реч и зашто би овај компромис могао имати велике геополитичке последице за читаву Источну Европу?

НИС (Нафтна индустрија Србије) највећа је нафтна компанија у Србији, указује се у тексту. У њеном саставу налази се једина велика рафинерија нафте у земљи, у Панчеву код Београда, мрежа бензинских станица, као и низ гасних и нафтних средстава.

Од те рафинерије зависи готово читаво српско тржиште бензина и дизел-горива. Крајем

Пише: Дмитриј Скворцов
уторак, 23 децембар 2025 03:30

2000-их Србија је одлучила да привуче великог страног партнера како би модернизовала наслеђе из југословенског периода. Контролни пакет у НИС-у продат је Гаспромњефту. Руска компанија уложила је милијарде евра у модернизацију рафинерије у Панчеву: изграђена су постројења за хидрокрекинг, унапређени су еколошки стандарди и уведени европски стандарди горива.

Дуго је шема рада изгледала овако: руска нафта и друге врсте допремале су се морем до хрватске луке Омишаљ, затим нафтоводом ЈАНАФ (Адриа) стизале у Србију, прерађивале се у Панчеву, а готова горива дистрибуирала широм Балкана.

После почетка агресије на Украјину и увођења широких санкција руској енергетици, НИС се нашао у сивој зони.

Формално, Србија се није придружила санкцијама против Русије, али су кључни акционари компаније – „Гаспром њефт“ и „Гаспром“ – доспели под америчке и европске рестрикције.

Банке су постале опрезније, а свака операција везана за уделе руских компанија изазивала је додатна питања партнера.

Преломни тренутак наступио је 2025. године. Сједињене Државе уврстиле су НИС на списак санкционисаних субјеката и неколико пута одлагале како би Београд и Москва пронашли излаз: или повлачење руског капитала, или помирење са обуставом рада рафинерије.

Када је истекао још један „грејс период“, хрватски оператор ЈАНАФ обуставио је транспорт нафте ка Србији, а европске банке престале су да обављају плаћања. Рафинерија у Панчеву морала је да обустави рад и пређе у режим чекања. За Србију је то значило једно: земља је била приморана да се хитно пребаци са сопствене производње горива на увоз.

Бензинске пумпе нису остале празне, али су трошкови горива и логистике нагло

Пише: Дмитриј Скворцов
уторак, 23 децембар 2025 03:30

порасли, а зависност од суседа, пре свега од Мађарске, постала је очигледна.

Пред Београдом се појавила дилема: шта даље?

Оставити стање какво јесте значило би живети са заустављеном рафинеријом, скупим увозним горивом и сталним ризиком проблема у енергетици.

Национализација НИС-а, односно откуп удела од руске стране, значила би потрагу у већ напрегнутом буџету за милијардама долара – не само за откуп рафинерије, већ и за њену даљу модернизацију (прилагођавање неруским сортама нафте), набавку саме нафте и сервисирање дугова. Поред тога, то се не може учинити једноставним одузимањем руске имовине.

Србија мора да поштује своје обавезе, наглашавао је председник Русије Владимир Путин.

Трећа опција била је проналажење новог великог акционара из ЕУ – некога кога би Москва, Вашингтон и Брисел сматрали прихватљивим, а ко би истовремено одговарао Београду и не би претворио Србију у додаток туђим интересима. Управо на тој трећој опцији појавио се мађарски траг, наглашава руски портал.

Мађарска опција: заштитник унутар ЕУ, и није непријатељ Русије

Опција да мађарска нафтна компанија МОЛ, која се појавила у новембру, преузем руски удео у НИС-у за Србију изгледа готово идеално.

Пре свега, реч је о великој регионалној компанији из земље ЕУ коју је тешко сврстати у „непријатељски табор“. За Вашингтон и Брисел то је сасвим прихватљив купац: руски удели одлазе, НИС престаје да буде „руска имовина“ – и санкциони притисак може да се ублажи.

Председник Србије Александар Вучић изјавио је 17. децембра да се процес преговора између руске стране и „једне велике компаније“ о продаји контролног пакета акција НИС-а „приближава крају“. Тешко је не видети у тој изјави директан наговештај на МОЛ.

Друго, Мађарска и Србија већ дуго имају посебне односе. Орбан и Вучић јавно показују блискост ставова, а Будимпешта очигледно није расположена да Београд претвори у излог антируске политике. То је важно за Србију: она жели да се ослободи санкционих ризика, али да не спали мостове ни са Москвом ни са Бриселом.

МОЛ уме да управља рафинеријама, да их модернизује и уклопи у регионалну мрежу снабдевања. За НИС је то шанса не само да опстане, већ и да се укључи у већи кластер. И коначно, Мађарска је за Србију и својеврсни „заштитник унутар ЕУ“.

Будимпешта се традиционално сукобљава са Бриселом, али остаје у Унији и уме да

Пише: Дмитриј Скворцов

уторак, 23 децембар 2025 03:30

избори посебне режиме. Истовремено, Мађарска се не претвара у отвореног противника Русије – што значи да Србија може да настави своју вишесмерну политику.

Да би се разумело шта Мађарска добија овим договором, треба се подсетити како је организован њен нафтни сектор.

У средишту система налази се компанија МОЛ и две кључне рафинерије: Данубе рефинеру у Сазхаломбати код Будимпеште (око 8 – 9 милиона тона прераде годишње) и Словнафт у суседној Словачкој, у Братислави (још око шест милиона тона годишње).

Обе рафинерије су историјски прилагођене руској нафти типа Уралс, која стиже јужним краком нафтовода Дружба. Додатне количине и неруска нафта стизале су преко Јадрана истим системом ЈАНАФ/Адриа, али је руски цевовод био основни.

Мађарска сама производи мало нафте, али зато активно прерађује и сопствену и увозну сировину и тргује произведеним нафтним дериватима. Рафинерије Данубе и Словнафт снабдевале су не само домаће мађарско тржиште, већ и извозиле дизела и бензина у суседне земље: Словачку, Румунију, Србију, делимично Украјину и друге државе региона.

После почетка инвазије пуног обима на Украјину, ЕУ је увела ембарго на руску нафту и нафтне деривате који се допремају морем.

За земље које зависе од нафтовода „Дружба“ направљен је изузетак: Мађарска и Словачка добиле су право да и даље купују руску нафту путем цевовода, уз ограничења у погледу реекспорта производа.

Будимпешта веома цени тај изузетак. Орбан је отворено блокирао и разводњавао пакете санкција ЕУ, изборећи одлагања и посебне режиме за Мађарску, уз образложење да земља нема излаз на море, а прилагођавање рафинерија другим врстама нафте је скупо и дуготрајно.

Међутим, проблеми су се ипак гомилали. Политички притисак се појачавао. Сваки нови пакет санкција покретао је расправе: да ли је дошло време да се обустави и цевоводна нафта? То мађарски модел чини хронично ризичним. У таквим условима логично је тражити начин за диверсификацију и сировина и тржишта. Куповина НИС-а готово савршено се уклапа у ту стратегију.

Шта Мађарској доноси куповина НИС-а?

Ако МОЛ добије значајан удео у НИС-у и утицај на Рафинерију нафте Панчево, Мађарској се отвара неколико нових могућности.

1. Ново тржиште уместо проблематичног украјинског

Последњих година Мађарска је активно испоручивала нафтне деривате Украјини. Међутим, политички односи се погоршавају: Кијев се оштро сукобљава са Будимпештом и око језичких питања и око односа према Русији. Истовремено су се појавили и други добављачи, а конкуренција расте.

Тржиште Србије и Балкана, напротив, постаје све зависније од спољног снабдевања. Док рафинерија у Панчеву стоји или ради смањеним капацитетом, Србија и суседне земље принуђене су да увозе више горива из Мађарске и других држава.

Ако МОЛ уђе у власничку структуру НИС-а, део мађарског дизела и бензина може се стабилније усмерити ка Србији, Босни и Херцеговини, Северној Македонији и Црној Гори. Уз то, могуће је постепено премештање фокуса са украјинског правца ка југу – тамо где су политички ризици за Орбана мањи, а мађарски утицај већи (који ће се с растом испорука додатно јачати).

2. Горивни кластер од три рафинерије

Данубе, Словнафт и Панчево, под контролом једне групе, формирају повезани кластер. Унутар њега могуће је флексибилно распоређивати сировину између рафинерија.

Отвара се простор за њихову делимичну специјализацију (где производи више дизела, где бензина, а где авио-керозина). Ремонти и модернизације могу се планирати тако да увек постоји довољно слободних капацитета за снабдевање регионалних тржишта.

3. Нови смисао за јадранске и балканске нафтоводе

Разговори о изградњи додатних праваца са Јадрана и о директном нафтоводу Мађарска -Србија вођени су и раније. Сада добијају јасну економску логику. Нафта која стиже у хрватски Омишаљ може се усмеравати не само за потребе Мађарске, већ и ка рафинерији у Панчеву.

Нови цевовод Мађарска- Србија више не би радио за апстрактну будућу потражњу, већ за конкретно постројење које контролише исти МОЛ.

4. Перспектива „повратка“ на друга тржишта

Чим НИС у потпуности обнови рад, МОЛ-ов кластер моћи ће агресивније да улази и на друга тржишта: Босну и Херцеговину, део бугарског тржишта, а можда и грчко и албанско тржиште путем претоварних капацитета. Није нужно да се гориво допрема из једне тачке – кључно је то што се производња и логистика сада могу планирати на нивоу читавог региона.

Наравно, Орбанове планове тек чека провера у пракси. Европска комисија и Сједињене Државе пажљиво ће пратити да ли се ова трансакција претвара у начин заобилажења духа санкција: формално ће НИС постати „европска“ компанија, али сировина би и даље могла да буде руска нафта која стиже преко Мађарске.

Пише: Дмитриј Скворцов
уторак, 23 децембар 2025 03:30

Хрватска, која контролише ЈАНАФ, такође није одушевљена перспективом мађарског утицаја на српски нафтни сектор. Да би шема успела, Будимпешта и Београд мораће да убеде Загреб да то не представља претњу интересима Хрватске.

Националистичка опозиција у Србији такође лако може да искористи тему „распродаје националних богатстава Мађарима“.

Вучић ће морати да објасни зашто је партнер из ЕУ боља опција од бесконачне санкционе кризе или усамљене национализације без средстава за развој.

Како Орбан помажу везе и с Путином и с Трампом?

У овој причи важан је још један детаљ: Орбан има прилично добре односе и са Владимиром Путином и са Доналдом Трумпом, који сада по други пут обавља дужност председника САД.

Са Москвом Будимпешта може да преговара о дугорочним ценама и обимима испорука нафте, колико год је то уопште могуће у условима санкција.

За Русију је продаја удела у НИС-у болна одлука, али ипак боља од потпуне обуставе рада рафинерије и губитка тржишта. За Мађарску је то шанса да сачува приступ релативно јефтиној сировини.

Са Вашингтоном Орбан може да разговара о условима под којима би се договор око НИС-а доживљавао као корак ка „чишћењу“ Балкана од директне руске контроле, а не као још један покушај њеног враћања на мала врата. У администрацији Доналда Трумпа, која се ослања на тврд, али прагматичан приступ, таква аргументација може имати ефекта.

Пише: Дмитриј Скворцов
уторак, 23 децембар 2025 03:30

Ако Будимпешта успе истовремено да се не посвађа ни са Москвом ни са Вашингтоном, Мађарска добија јединствену позицију посредника и у нафти, и шире у енергетици. У оптимистичном сценарију за Орбана, у којем МОЛ преузима значајан удео у НИС-у и стварно учествује у управљању, а политички и технички проблеми буду решени, отвара се повољна перспектива.

Мађарска се претвара у регионални хаб за нафтне деривате у Источној и Југоисточној Европи. Кластер од три рафинерије (Сазхаломбата, Братислава, Панчево) и приступ нафти са Јадрана чине МОЛ кључним снабдевачем читавог лука земаља – од Словачке и Румуније до Србије и Балкана.

Јача се економски и политички утицај Мађарске на суседе. Онај ко контролише бензин и дизел добија додатне полуге у преговорима и о транзиту, и о инвестиционим пројектима, и о политичким питањима.

Пише: Дмитриј Скворцов
уторак, 23 децембар 2025 03:30

Појављује се и „опција за будућност“ након евентуалног укидања антирусских санкција. Ако једног дана ограничења на руску нафту буду укинута или ублажена, Мађарска ће се наћи у добитној позицији: имаће и успостављене односе са Москвом, и инфраструктуру, и прерађивачке капацитете. То значи могућност додатне зараде захваљујући јефттинијој сировини него код многих конкурената у ЕУ.

Академска разматрања политиколога која су се повремено могла чути о хипотетичкој могућности да, у случају слабљења Брисела и озбиљне кризе у Европској унији, на простору Централне Европе настане неко ново удруживање држава, донедавно су деловала као прилично забавне конструкције.

Али догађаји око НИС-а представљају један од оних корака који разговоре о „Аустро-Угарској 2.0“ могу претворити из метафоре у опипљивију политичко-економску реалност, закључује аутор Скворцов.

(Данас)